

Anna Witkowska

TŁUMACZENIE „POEZJI KONKRETNEJ” JAKO PRZYKŁAD ZASTOSOWANIA METODY GRAMATYCZNO-TŁUMACZENIOWEJ W NAUCE JĘZYKA NIEMIECKIEGO

1. Uwagi wstępne

W letnim semestrze 2005 roku przeprowadziłam ze studentami filozofii ćwiczenia z tłumaczenia wybranych wierszy z niemieckiej „poezji konkretnej” (niem. *konkrete Poesie*) na język polski. Wykonanie poprawne zadania miało stanowić podstawę do zaliczenia lekturatu przed końcowym egzaminem po kursie trwającym 120 godz. na poziomie A2/B1. Jako materiał posłużyły utwory Volkera Erhardta, Rudolfa Otto Wiemera, Theo Weinobsta, Josefa Redinga, Inge Meidinger-Geise i innych.

Poezja konkretna jako zjawisko literackie przeżywała swój rozkwit w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych ubiegłego wieku we wszystkich językach. Istotę jej stanowi użycie fonetycznych, wizualnych i akustycznych wymiarów języka jako środka ekspresji literackiej. Wiersz staje się nie tylko utworem literackim, lecz także obrazem, rysunkiem, dziełem artystycznie interdyscyplinarnym. Utwory poezji konkretnej to swego rodzaju koncepty graficzno-semantyczne wzbudzające zazwyczaj swoją formą zainteresowanie studentów.

Atrakcyjność formalna utworów została niniejszym wykorzystana do celów dydaktycznych i potraktowana jako materiał do ćwiczeń mających nie tylko wzbogacić słownictwo, zinterpretować tekst, lecz także zapoznać z pewnym zjawiskiem literackim.

2. Cel

Metoda gramatyczno-tłumaczeniowa, stosowana głównie do nauki języków martwych, kojarzy się we współczesnej metodyce jednoznacznie negatywnie jako relikw przesłości zniechęcający uczących się do podejmowania prób komunikacji praktycznej, której jakoby zagraża. W praktyce jednak, stosowana jako jeden

z elementów edukacji językowej, poszerza horyzonty wiedzy o strukturze danego języka, co w rezultacie prowadzi do bardziej świadomego i kontrolowanego używania języka obcego. Stąd też w niniejszym artykule przedstawiono próbę skorzystania ze wzmiankowanej metody jako środka do zapoznania studentów z szerszym niż codzienny kontekstem kulturowym.

Jak wspomniano, nauczanie języków obcych polega w równej mierze na przybliżaniu kultury kraju danego języka, jak i na uświadamianiu różnic kulturowych. Założenie to nie podlega dyskusji w dzisiejszej glottodydaktyce. Od lat siedemdziesiątych XX wieku dominuje podejście komunikatywne, którego pierwszorzędnym celem jest osiągnięcie przez ucznia umiejętności skutecznego porozumiewania się, jednak trudno zaprzeczyć, iż brak kompetencji interkulturowej może ten proces zaburzyć bądź doprowadzić do martwego punktu. Powstaje więc pytanie: Jak realizować skutecznie połączenie biegłości językowej ze świadomością idiomu kulturowego?

W procesie nauczania języka obcego istotne jest skonfrontowanie uczącego się z literacką rzeczywistością danej kultury na poziomie zaawansowanym, w tym kontekście z abstrakcyjną. Z jednej strony można uzyskać rezultat negatywny, szczególnie wśród studentów o mniejszym potencjale ogólnojęzykowych zdolności, również w języku pierwszym, co często przekłada się w praktyce na zróżnicowane możliwości pozyskiwania języka obcego. Z drugiej jednak strony większość studentów, nawet słabiej operujących językiem, zyskała bodziec do rozwijania własnych umiejętności. Studenci dobrzy i bardzo dobrzy wykazali się nieoczekiwaną dla nich samych sprawnością językową.

Jak każdą próbę odejścia od standardowego traktowania nauczania opartego wyłącznie na podręczniku, w ramach dostępnego czasu, można metodę tłumaczenia literatury współczesnej stosować jako sprawdzian własnych możliwości kreatywnych studentów w języku ojczystym, zmuszając ich jednocześnie do dostrzeżenia idiomatyki i aspektów kulturowo-lingwistycznych języka pozyskiwanego.

3. Metoda

Studenci podzielili między siebie zaproponowane teksty, dobrali się w pary lub pracowali indywidualnie. Pierwszy etap ćwiczenia polegał na wspólnym czytaniu i ogólnym zrozumieniu, pomoc nauczyciela ograniczyła się do zwrócenia uwagi na możliwość wystąpienia w tekstach zwrotów idiomatycznych bądź odniesień kulturowych, które studenci powinni wyjaśnić samodzielnie.

Przedstawienie gotowych tłumaczeń polegało na przeczytaniu tekstów w obu językach, wszyscy obecni otrzymali kopie oryginału i tłumaczenia, oraz krytycznej dyskusji całej grupy na temat zaprezentowanej wersji. W dyskusji, ze zrozumiałych względów, dopuszczone było używanie języka polskiego, jakkolwiek

studenci sami starali się wyrażać opinie o pracach kolegów po niemiecku, na ile pozwalał im na to posiadany zasób słownictwa i rozbudzone twórczością emocje.

4. Rezultat

Najaktywniej zainteresowana część grupy wykazała się dużą dociekliwością w odnajdywaniu kontekstów językowo-kulturowych, a co za tym idzie – rozwinęła wiedzę na temat historii i kultury niemieckojęzycznego obszaru oraz doświadczyła kontaktu z literaturą w języku obcym w dziedzinie powszechnie uważanej za niedostępną uczącemu się na średnim poziomie zaawansowania. Według opinii studentów ćwiczenie dało im poczucie wniknięcia w język obcy i odnalezienia w nim możliwości odczucia własnego języka ojczystego.

5. Wnioski

Projekty tego typu udają się ze studentami o szerszych niż przeciętne horyzontach; część osób studiowała więcej niż jeden kierunek i to niekiedy na tej samej uczelni, niektóre osoby zetknęły się już wcześniej z nazwiskami autorów, których wiersze wykorzystano w ćwiczeniu. Naturalnie nie wszyscy wykazali większe zainteresowanie, poszczególne osoby nie rozumiały niekiedy niemal całkowicie danego utworu, nawet na poziomie czysto filologicznym, stąd istotny jest mimo wszystko przynajmniej średni (B1+) poziom znajomości języka, jak i osobiste preferencje odnośnie do przedmiotu lub celu nauki, nie wspominając o osobistych zainteresowaniach bądź ich braku w stosunku do przedstawionego materiału.

Metoda zakłada, że student, poszerzając poprzez tłumaczenie zaawansowanej leksykalnie i stylistycznie literatury, dociera samodzielnie do wiedzy o kulturze obszaru pozyskiwanego języka, otwiera się na nią: zaczyna rozumieć odmienne zachowanie werbalne, odkrywa zręby obcej mentalności danego narodu, identyfikując jednocześnie własną językową odmienność. Język – nieodłączna część cywilizacji i kultury danego społeczeństwa zostaje w sposób przystępny i niestereotypowy ukazany jako zjawisko wszechstronnego, nie tylko praktycznie komunikacyjnego zastosowania.

6. Przykłady tłumaczeń

Przytoczone poniżej przykłady pracy studentów z pewnością nie są doskonałe. Zdarzają się w nich błędy typu czysto filologicznego, jak niezrozumienie tekstu

– nierozpoznane idiomy, zbyt daleko idące przeniesienie kontekstu z przeszłości we współczesność, co czasem jednak można uznać za nowe odczytanie treści. Jednakże w większości przypadków prace wykonano prawidłowo, czyli z uwzględnieniem koniecznych kontekstów interkulturowych, ku satysfakcji własnej, a zatem i nauczyciela.

Ror Wolf

Farben

rotes Hemd rote Hose rote Stutzen
 rotes Hemd rote Hose weiße Stutzen
 rotes Hemd schwarze Hose schwarze Stutzen
 blaues Hemd schwarze Hose weiße Stutzen
 gelbes Hemd blaue Hose gelbe Stutzen
 grüner Hemd grüne Hose grüne Stutzen
 schwarzes Hemd weiße Hose schwarze Stutzen
 blaues Hemd weiße Hose blau-weiße Stutzen
 weißes Hemd grüne Hose grün-weiße Stutzen
 gelbes Hemd schwarze Hose schwarz-gelb geringelte Stutzen
 rot-weißem Hemd weiße Hose weiße Stutzen
 rot-weiß gestreiftes Hemd schwarze Hose schwarz-gelbe Stutzen
 blau-weiß quergestreiftes Hemd weiße Hose weiße Stutzen
 rotes Hemd mit weißem Brustring rote Hose rote Stutzen
 oder ganz in weiß

Kolory

Kto? Trzy razy czerwony
 Z kim? Dwa razy czerwonym i białym
 Przeciw komu? Przeciw dwa razy czarnemu z czerwonym
 Po co? Po dwa razy niebieskie i żółte
 O co? O zielone
 Dlatego, że zielone białe i czarne
 Jak? Czarno-biało
 Gdzie? W niebiesko-białym
 Powód? Żółto-czarny i czarno-żółty
 Nieistotny skąd. Z czerni i bieli, z przewagą bieli
 Dokąd? Do czerwieni i bieli na przemian z czernią i żółcią
 W koszulkach czerwono-białych i biało-czerwonych
 Poza tym wszystko jest jasne

Piotr Kalinowski, Artur Kania

Rudolf Otto Wiemer**artikel**

maskulin

der schlips der whisky der kontoauzug
 der schreibergarten der stammtisch der fussball
 der unmensch der mitmensch der massenmensch
 der käfer der kapitän der mercedes
 der blutfleck der weissmacher der mannvonformat
 der betrieb der bungalow der infarkt

feminin

die strumpfhose die waschmaschine die pille
 die boutique die modenschau die bahnhofsmission
 die oberweite die diät die zweite frisur
 die hörzu die fürstenhochzeit die starparade
 die knef die fabiola die jacqueline
 die party die migräne die unfähigkeitzutrauern

neutrum

das gemüse das abfuhrmittel das eigenheim
 das glückimwinkel das wortzumsonntag das brotfürdiewelt
 das erste programm das zweite programm das dritte programm
 das kochgas das senfgas das cyclon b
 das schlafen das beischlafen das wäschewechseln
 das woher das wohin das wozu

rodzaje

męski

ten krawat ten kieliszek ten rachunek
 ten ogródek działkowy ten stolik w restauracji
 ten mecz futbolowy
 ten skurwysyn ten bliźni ten przeciętniak
 ten garnitur ten generał ten mercol
 ten ślad ten wybielacz ten VIP
 ten biznes ten penthouse ten zawal

żeński

ta podwiązka ta pralka ta pigułka
 ta wyprzedaż ta moda ta rozłąka
 ta talia ta dieta ta fryzura
 ta plotka ta sensacja ta gwiazda
 ta villas ta kozidrak ta mandaryna
 ta impreza ta migrena ta oschłość

nijaki

to warzywo to lekarstwo to gniazdo
 to szczęście-za-rogiem to słowo-na-niedzielę
 to jedzenie-dla-głodnych
 to dla nas to dla was to dla nich
 to zatrucie to trucie to wytrucie
 to spanie to sypianie to skrobanie

skąd? dokąd? po co?

Agata Adaszyńska, Paweł Jaworski

Volker Ehrhardt

Links ist linker als rechts
 Oben ist hoher als unten
 Vorn ist weiter vorn als hinten
 Groß ist größer als klein
 Lang ist länger als kurz
 Schnell ist schneller als langsam
 Stark ist starker als schwach
 Schon ist schöner als hässlich
 Sicher ist sicherer als unsicher
 Klug ist kluger als dumm
 Ehrlich ist ehrlicher als unehrlich
 Reich ist reicher als arm
 Gut ist besser als schlecht
 Rechts ist etwas weniger links als links
 Unten ist nicht so hoch wie oben
 Hinten ist fast so vorn wie vorn
 Klein ist nicht ganz so groß wie groß
 Kurz ist weniger lang als lang
 Langsam ist nicht so schnell wie schnell
 Schwach ist fast so stark wie stark
 Hässlich ist weniger schön als schön
 Unsicher ist nicht so sicher wie sicher
 Dumm ist fast so klug wie klug
 Unehrlich ist weniger ehrlich als ehrlich
 Arm ist nicht so reich wie reich
 Schlecht ist fast so gut wie gut

Lewe jest bardziej na lewo niż prawe
 Górne jest wyżej niż dolne
 Przednie jest bardziej z przodu niż tylne
 Duże jest większe od małego
 Długie jest dłuższe od krótkiego
 Szybkie jest szybsze od powolnego
 Piękne jest piękniejsze od brzydkiego
 Pewne jest pewniejsze od niepewnego
 Mądre jest mądrzejsze od głupiego
 Szczere jest bardziej szczere od nieszczerzego
 Bogate jest bogatsze od biednego
 Zaiste dobre jest lepsze od złego
 Prawe jest zaledwie trochę mniej lewe niż lewe
 Dolne nie jest po prostu tak wysokie jak górne
 Tylne jest nieomalże tak z przodu jak przednie
 Małe jest tylko nie całkiem tak duże jak duże
 Krótkie jest jeno mniej długie od długiego
 Azali powolne prawie dogania szybkie
 Słabe prawie takż jest silne jako silne
 Brzydkie jest jeno mniej piękne niżli piękne
 Niepewne jestże więc tylko mniej pewne od pewnego
 Zaprawdę głupie to tylko mniej mądre anizeli mądre
 Nieszczere jest jakoby szczere atoli mniej szczere
 Biedne wszakże niewiele jest mniej bogate od bogatego

Ewelina Mucha, Katarzyna Górka

Inge Meidinger-Geise**Lehre**

Grammatik
 Heißt das ordentliche
 Laufen der Wörter
 Der Reihe nach
 Dem Sinne nach
 Dem Satze nach
 Dem Sprechen nach
 Heißt Grammatik
 Das Bravsein der Wörter
 Den Regeln nach
 Der Erwartung nach
 Der Mutmassen nach
 Laufen die Wörter
 Schließlich
 Über
 Die Grammatik
 Hinaus

Nauka

Gramatyka
 Zwie się porządnym
 Biegiem słów
 Według kolejności
 sensu
 zdań
 mówienia
 Zwie się gramatyka
 Rzetelnością słów
 Zgodnie z regułami
 oczekiwaniem
 domniemaniem
 Biegną słowa
 Właściwie
 poza
 gramatykę

Małgorzata Garapich

Bibliografia

- Dakowska M., 2005. *Teaching English as a Foreign Language*. Warszawa: PWN.
- Gadacz I., 2008. *Kluczowe metody nauczania języków obcych a kontekst kulturowy*. Częstochowa: Biuletyn Informacji Publicznej Samorządowego Ośrodka Doskonalenia w Częstochowie.
- Głowiński M., Kostkiewiczowa T., Okopień-Sławińska A., Słowiński J., 2002. *Słownik terminów literackich*. Ossolineum.
- Hymes D., 1980. *Socjolingwistyka i etnografia mówienia* [w:] *Język w świetle nauki*. Wybór B. Stanosz. Warszawa: Czytelnik.
- Komorowska H., 2001. *Metodyka nauczania języków obcych*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- Lewicka G., 2007. *Glottodydaktyczne aspekty akwizycji języka drugiego a konstruktywistyczna teoria uczenia się*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe.
- Lipold G., 1991. *Deutsch erlernen – Deutsch erwerben*. Wien: Edition Praesens.
- Mackiewicz M. (red.), 2005. *Dydaktyka języków obcych a kompetencja kulturowa i komunikacja interkulturowa*.
- Sapir E., 1978. *Kultura, język, osobowość*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Schmieder D., Rückert G., 1977. *Kreativer Umgang mit konkreter Poesie*. Basel, Wien: Herder. Freiburg im Breisgau.
- Skowronek B., 1997. *Methodologische Rekonstruktion glottodidaktischer Theorien*. Poznań: Wyd. Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.